

Nr 1

Utlåtande i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

För den enligt § 42 mom. 2 riksdagsordningen lagutskott åliggande granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning ha båda kamrarna till lagutskott hänvisat justitieombudsmannens vid innevarande riksdag avgivna berättelse angående justitieombudsmansämbetets förvaltning under år 1958.

Första lagutskottet, som verkställt granskningen, har för ifrågavarande ändamål från justitieombudsmansexpeditionen mottagit dels de diaries, vilka år 1958 förts i nämnda expedition, dels protokoll över de av justitieombudsmannen under året verkställda inspektionerna, dels ock expeditionens registratur för samma år. Därjämte ha på särskild begäran handlingarna rörande vissa av justitieombudsmannen handlagda ärenden hållits utskottet till handa.

Över den numera fullbordade granskningen får utskottet härmed avgiva utlåtande.

I ämbetsberättelsen meddelas till en början att justitieombudsmannen Alfred Bexelius begagnat sig av semester under tiderna den 31 mars—den 12 april, den 16—den 29 maj och den 29 september—den 31 oktober samt åttnjutit ledighet för utförande av honom anförtrott offentligt uppdrag under tiderna den 2—den 7 juni och den 1—den 6 september. Under nämnda tider har justitieombudsmannens av riksdagen utsedde ställföreträdare, hovrättsrådet Ulf Lundvik, förestått ämbetet. För att få tillfälle att ägna erforderlig tid åt de ur principiell synpunkt viktigaste ärendena och för att nedbringa balansen har justitieombudsmannen vidare med stöd av 24 § andra stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän uppdragit åt Lundvik att under tiderna den 25—den 31 augusti, den 7—den 21 september och den 1 november—den 23 december förrätta å ämbetet ankommande göromål med avseende å ärenden vilkas avgörande justitieombudsmannen icke själv förbehållit sig.

Ämbetsberättelsen upptager en redogörelse för ärenden, som bedömts vara av mera allmänt intresse, samt vissa anmärkningar, vilka framställts vid inspektioner eller hos justitieombudsmannen verkställda utredningar.

Beträffande tidigare berättelser har tillämpats den principen att redogörelse för åtal och åtgärder för disciplinär bestraffning upptagits i berättelsen för ett tilländalupet ämbetsår, om vid tiden för berättelsens färdigställande det framställda ansvarspåståendet blivit föremål för prövning i första instans, men att med redogörelsen eljest fått anstå i avbidan på att sådan

prövning förelegat. Om ansvarspåståendet vid nyssangivna tidpunkt blivit prövat i första instans, har i den då aktuella berättelsen en mer eller mindre ingående redogörelse lämnats för vad i ärendet ditintills förekommit, var-efter redogörelse för utgången av eventuell prövning i högre instans eller instanser upptagits i berättelsen för det ämbetsår, varunder den högre instansens avgörande tillkommit. — Samma princip har tidigare tillämpats även i militieombudsmannens ämbetsberättelser.

Efter överläggning ha militieombudsmannen och justitieombudsmannen den 3 februari 1958 i fråga om vartdera ämbetets berättelser enats om följande ändringar i den sålunda tillämpade ordningen:

1. Åtals- eller disciplinärende, vari det framställda ansvarspåståendet vid tiden för berättelsens färdigställande ännu icke blivit prövat i första instans, omnämnes i korthet i hithörande avsnitt av berättelsen, därvid — utan angivande av den sakfördes namn — i regel endast återgives i ansvarspåståendet ingående gärningsbeskrivning, brottsbeteckning och lagrum.

2. Har vid tiden för berättelsens färdigställande ärendet blivit prövat av domstol eller disciplinär myndighet men föreligger ännu ej lagakraftvunnet avgörande i saken, begränsas redogörelsen regelmässigt till — utöver vad under 1. anges — det slut vartill domstolen eller den disciplinära myndigheten kommit vid sin prövning av saken.

3. Först efter det lagakraftvunnet avgörande i saken föreligger upptages i berättelsen den mera ingående redogörelse för ärendet som finns vara av omständigheterna påkallad.

I enlighet härmed har i berättelsen icke upptagits de åtalsärenden, i vilka lagakraftägande dom ännu icke föreligger.

I ämbetsberättelsen äro intagna av justitieombudsmannen under år 1958 gjorda framställningar till Konungen. Framställningarna ha avsett

1) behovet av förtydligande bestämmelser rörande begreppet tättbebyggt område i vägtrafikförordningen;

2) fråga om lösenskyldighet i visst fall för hovrätts beslut;

3) behovet av ändrade bestämmelser rörande tillkännagivande av beslut om tjänstetillsättning;

4) ersättning åt viss läkare på grund av mot henne vidtagna åtgärder för förment vårdslös deklARATION ävensom behovet av föreskrifter till förebyggande av att åtgärder mot skattskyldiga grundas på okontrollerat eller eljest otillförlitligt material;

5) behovet av åtgärder för underlättande av delgivning av stämningar med sjömän;

6) rätten till statstjänstemäns uppfinningar;

7) ersättning till viss å sinnessjukhus intagen, straffriförklarad person, från vilken ersättning felaktigt uttagits till gäldande av kostnader för verkställighet av häktningsbeslut;

8) behovet av att förtydliga stadgandet i 22 § andra stycket lagsökningslagen för att göra det möjligt att i mål om betalningsföreläggande fastställa ersättning för kända rättegångskostnader, oaktat kostnaderna icke specificerats;

9) behovet av viss ändring av bestämmelserna i 40 § uppbördsförordningen för att förekomma att bestämmelserna av löntagare missbrukas i syfte att erhålla otillbörlig skattekredit;

10) behovet av ändrade bestämmelser för att åstadkomma en mera ändamålsenlig samordning av domstolarnas och barnavårdsnämndernas verksamhet med avseende å lagöverträdare, som fyllt 18 men ej 21 år;

11) behovet av ändring i 8 § lagen om tillsyn över stiftelser i syfte att undvika att stiftelse, i vars styrelse landshövdingen eller avdelningschef vid länsstyrelsen ingår som ledamot, skall stå under tillsyn av samma länsstyrelse; samt

12) behovet av närmare bestämmelser rörande jäv med avseende å förningsombud och revisorer inom Konungariket Sveriges stadshypotekskassa samt Svenska bostadskreditkassan; framställningen innehåller tillika redogörelser för vissa påstådda missförhållanden inom kassorna.

Justitieombudsmannen har vidare i anledning av vad som framkommit vid inspektioner skrivit till statsrådet och chefen för finansdepartementet och — för beaktande vid övervägande av hithörande spörsmål inom departementet — fäst hans uppmärksamhet på att gällande bestämmelser om anstånd med inbetalning av skatt i vissa hänseenden synas otillfredsställande.

Därjämte anmäles, att justitieombudsmannen avgivit yttrande till riksdagens bevillningsutskott i anledning av motion II: 400 med hemställan om utredning angående rätt för ledamöter av kammarrätten att med tjänsten förena privata skatteuppdrag och uppdrag i underordnad skatteinstans.

Under sina ämbetsresor år 1958 har justitieombudsmannen inspekterat länsstyrelserna i Kronobergs, Örebro och Kopparbergs län samt landsfogdarna, länsnykterhetsnämnderna och lantbruksnämnderna i samma län ävensom länsarkitekterna i Kopparbergs och Örebro län samt länsbostadsnämnden i Örebro län;

rådhusrätterna, magistraterna och överexekutorerna i Falun, Växjö och Örebro;

Falu, Karlskoga, Lindes och Nora, Mellersta Värends, Nedansiljans, Sunnerbo, Västernärkes, Västra Värends, Östernärkes samt Östra Värends domsagor;

stadsfiskalen-stadsfogden i Falun samt stadsfiskalerna i Växjö och Örebro; stadsfogdarna i Nora, Växjö och Örebro;

landsfiskalerna i Alvesta, Askersunds, Fellingsbro, Glanshammars, Hallsbergs, Karlskoga, Kinnevalds, Kumla, Lekebergs, Leksands, Lidhults, Lindesbergs, Ljungby, Nora, Norrvidinge, Rättviks, Stora Kopparbergs, Svärdsjö, Sätters samt Tingsryds distrikt;

landsfiskalen-utmättningsmannen samt landsfiskalen-åklagaren i Borlänge;

poliskammaren i Örebro;

kommunalborgmästarna i Askersund, Kumla och Nora;

skyddskonsulenten i Örebro distrikt;

kronokamrerarna i Falun, Växjö och Örebro;

härads skrivarerna i Allbo, Falu, Hallsbergs, Kinnevalds och Norrvidinge, Konga, Kumla, Nora, Uppvidinge samt Örebro fögderier;
 distriktslantmätarna i Sunnerbo och Örebro västra distrikt;
 bilinspektören i Växjö;
 barnavårdsnämnderna och nykterhetsnämnderna i Alvesta, Falun, Ljungby och Växjö;
 högre allmänna läroverken i Falun och Växjö;
 S:t Sigfrids sjukhus i Växjö, Sätters sjukhus och Västra Marks sjukhus i Örebro;
 fångvårdsanstalterna i Falun, Växjö och Örebro samt fångvårdskolonier-na Eleonora i Växjö, Hinseberg i Frövi och Älgerget i Leksand;
 erkända vårdanstalterna för alkoholmissbrukare Ryds brunn i Ryd, Åsbrohemmet i Åsbro och Älvgården i Hedemora; samt
 Långmora arbetshem i Dala-Husby.
 Tjänstförrättande justitieombudsmannen Lundvik har inspekterat rådhusrätten och magistraten i Eskilstuna;
 Hedemora, Livgedingets, Nås och Malungs, Oppunda och Villåttinge, Ovan-siljans samt Västerbergslags domsagor;
 stadsfiskalerna och stadsfogdarna i Eskilstuna och Katrineholm;
 landsfiskalerna i Hedemora, Ludvika, Malungs, Mora, Orsa, Rekarne och Sigtuna distrikt;
 polismästaren i Eskilstuna och polismyndigheten i Katrineholm; samt kommunalborgmästarna i Hedemora, Katrineholm och Ludvika.
 Inspektionsverksamheten har sålunda omfattat 123 myndigheter och anstalter, vilket innebär en avsevärd utvidgning i förhållande till tidigare (motsvarande antal utgjorde 23 år 1957 och 43 år 1956). Särskild uppmärksamhet har härvid ägnats frågor rörande administrativa frihetsberövanden, därvid inspektionerna utsträckts till att omfatta jämväl myndigheter och anstalter, vilka före den i maj 1957 genomförda grundlagsändringen rörande verksamhetsområdet för riksdagens ombudsmän icke varit underkastade justitieombudsmannens tillsyn. Sålunda ha under år 1958 — förutom statliga organ som handha hithörande ärenden, t. ex. länsstyrelser och sinnessjukhus — jämväl barnavårds- och nykterhetsnämnder ävensom arbets-hem och erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare blivit föremål för inspektion. Även i övrigt har, såsom av den förut intagna uppräknigen av inspekterade myndigheter framgår, kretsen av inspektionsobjekt ytterligare vidgats. Beträffande inspektionerna av vissa högre allmänna läroverk må särskilt nämnas, att granskningen härvid huvudsakligen avsett principerna för intagning av lärjungar i realskola och gymnasium. I detta sammanhang vill justitieombudsmannen även framhålla, att en intensifiering av tillsy-nen över förvaltningen synes böra ha avseende jämväl å den centrala ad-ministrationen och icke begränsas till enbart de lokala instanserna. Då emel-lertid tillsynen i första hand synes böra inriktas på de sistnämnda, har justitieombudsmannen, med hänsyn till rådande arbetsförhållanden, måst låta anstå med inspektionen av centrala verk och myndigheter.

Över de under 1958 handlagda klagomålen och anställda åtalen m. m. meddelas i berättelsen följande översikt:

»På sätt framgår av ämbetsberättelsen till 1958 års riksdag uppgick antalet av de från år 1957 till 1958 balanserade, under handläggning härstädes varande ärendena till 298

Antalet under år 1958 diarietförda ärenden har uppgått till 1 020 (mot 1 009 under år 1957 och 704 under år 1956). Av dessa avsågo 13 justitieombudsmansämbetets organisation och dylikt. Av återstående 1 007 under år 1958 diarietförda ärenden ha anhängiggjorts genom klagomål 818
 på grund av tidningsartiklar 23
 på grund av anmärkning vid inspektion eller eljest 166

Summa balanserade och inkomna ärenden 1 305

Tabell över de verksamhetsområden som berörts av de under år 1958 diarietförda ärendena¹

Verksamhetsområden	Klagomål	JO:s initiativ	Summa
Domstolsväsendet (utom förvaltningsdomstolar)	142	87	229
Åklagarväsendet	101	18	119
Polisväsendet	151	16	167
Exekutionsväsendet	39	11	50
Fångvården	84	8	92
Medicinalväsendet: sinnessjukvården	109	2	111
i övrigt	27	4	31
Nykerhetsvården	9	5	14
Barna- och ungdomsvården	6	4	10
Byggnadsväsendet	6	2	8
Hysesregleringen	19	—	19
Lantmäteriet	8	1	9
Skolväsendet	12	—	12
Taxeringsväsendet	19	8	27
Administrationn i övrigt (avseende andra ärenden än de ovan nämnda)			
centrala statliga verk och nämnder	51	6	57
länsstyrelser	32	15	47
andra lokala organ	47	8	55
Statens affärsdrivande verk	5	—	5
Kyrkliga myndigheter	7	—	7
Kommunala myndigheter (i övrigt)	60	2	62
Kungl. Maj:t och riksdagen	17	—	17
Enskilda sammanslutningar och personer	42	—	42

¹ Åtskilliga ärenden ha avsett flera verksamhetsområden.

Av ovan berörda 1 305 ärenden ha under år 1958:

1) till annan myndighet överlämnats	25
2) såsom återkallade avskrivits	14
3) utan åtgärd avskrivits	159
4) efter vederbörandes hörande eller efter annorledes verkställd utredning avskrivits	532

5) till åtal hänvisats (7 åtal i 8 ärenden)	8
6) föranlett åtgärd för disciplinär bestraffning	1
7) föranlett 12 framställningar till Kungl. Maj:t (i 13 ärenden) ..	13
8) föranlett rättelse, påpekande, erinran eller annan åtgärd	203
och äro vid 1958 års slut:	
9) i avbidan på infordrad förklaring, påminnelsers avgivande eller annan utredning vilande	112
10) i avbidan på domstols eller myndighets beslut vilande	35
11) på prövning beroende	203
	Summa 1 305

För nedan angivna fel eller försummelser i tjänsten har under år 1958 förordnats om åtal mot:

1) en häradshövding för kränkande yttranden till parter och vittnen (se s. 15 o. f.);

2) en taxeringsintendent för dröjsmål med handläggning av skattemål (se s. 245 o. f.);

3) en förste kriminalassistent för det han i samband med förundersökning till enskild person utlånat en bandinspelningsapparat för upptagande av visst telefonsamtal (Bollnäs domsagas häradsrätt har i dom den 22 oktober 1958 funnit förfarandet felaktigt men ej vara av beskaffenhet att föranleda ansvar; mot häradsrättens friande dom har talan fullföljts av mig);

4) en e. o. landsfiskal för obehörig tvångsförflyttning av ett zigenarsällskap (Västerbergslags häradsrätt har i dom den 25 oktober 1958 ogillat åtalet; mot domen har talan fullföljts av mig);

5) en borgmästare för dröjsmål med handläggning av mål (se s. 64 o. f.);

6) en borgmästare för dröjsmål med färdigställande av dom; samt

7) en komminister för obehörigt nedrivande av affischer.

Vidare har åtgärd för disciplinär bestraffning vidtagits mot en läkare för bristande noggrannhet vid utfärdande av läkarintyg (medicinalstyrelsens disciplinnämnd har genom beslut den 18 december 1958 meddelat läkaren varning; beslutet har icke vunnit laga kraft).»

Rörande arbetsbalansen hänvisar justitieombudsmannen till vad härom anföres i en i berättelsen intagen särskild framställning till riksdagen om sådan ändring av instruktionen för riksdagens ombudsmän, att ombudsman får ökad befogenhet att uppdraga åt sin ställföreträdare att förrätta å ämbetet ankommande göromål. I nämnda framställning uttalar justitieombudsmannen bl. a. följande:

På sätt framgår av de inledningsvis lämnade uppgifterna rörande förvaltningen av JO-ämbetet har antalet ärenden varit mycket stort även under år 1958. Under året ha sålunda inkommit 818 klagomål mot 757 under år 1957 och 598 under år 1956. Antalet ärenden, som upptagits på

JO:s initiativ, har uppgått till 189 mot 222 respektive 81 under åren 1957 och 1956. Hela antalet nya ärenden under år 1958 har sålunda uppgått till sammanlagt 1 007 mot 979 under år 1957 och 679 under år 1956.

Under år 1958 ha, på sätt framgår av den förut lämnade redogörelsen, avgjorts 955 ärenden mot 888 under år 1957 och 631 under år 1956.

Trots det stora antalet avgjorda ärenden har antalet av de till år 1959 balanserade ärendena utgjort 350 mot 298 vid föregående årsskifte. Av de till år 1959 balanserade ärendena ha 79 inkommit före år 1958.

Orsakerna till den fortgående ökningen av balansen äro, såsom jag framhöll redan i föregående ämbetsberättelse, flera. Jag vill härvid främst peka på den under senare år väsentligt ökade klagomålsfrekvensen och den intensifierade inspektionsverksamheten. Sistnämnda verksamhet kräver betydande tid — utöver den som åtgår för själva inspektionsbesöken — för granskning av akter, som medtagas från inspektionerna, och för uppsättande av protokoll. Arbetsbördan har vidare ökat genom att numera motivering för träffade avgöranden lämnas i de flesta fall.

Den förefintliga arbetsbalansen medför betydande olägenheter i skilda hänseenden. Den för allmänheten mest framträdande är givetvis, att många ärenden måste få vänta på avgörande lång tid efter det utredningen i desamma blivit avslutad. Det händer också ofta, att klagande eller andra berörda personer fråga efter anledningen till att deras ärenden icke blivit slutligen prövade. Under de rådande förhållandena är det dock nödvändigt att ärenden, vilka bedömas vara mindre angelägna, få — ibland under rätt avsevärd tid — stå tillbaka för andra mera brådskande. Den avvägning ur angelägenhetssynpunkt, som sålunda fortlöpande måste ske, innebär i sin tur ett icke obetydligt mått av merarbete för expeditionens personal. Det säger sig självt att, i den mån antalet anhängiga ärenden stiger, överblicken över dessa försvåras.

Av ovan anförda skäl synes det vara i hög grad angeläget att åtgärder vidtagas, som möjliggöra en snabbare avarbetning av balansen än som kan åstadkommas vid nuvarande organisation.

Berättelsen upptager vidare meddelande därom, att under 1958 någon förklaring av lag, i den ordning § 20 regeringsformen bestämmer, icke blivit meddelad av Kungl. Maj:t.

I särskild ordning har av justitieombudsmannen till riksdagen överlämnats förteckningar över dels vilka av föregående riksdagar fattade beslut och gjorda framställningar, som blivit under det sistförflutna året av Kungl. Maj:t gillade och föranlett bestämmelsers utfärdande eller annan åtgärd, dels ock vilka beslut och framställningar som icke blivit för Kungl. Maj:t föredragna eller av Kungl. Maj:t prövade.

Utskottet. Den av justitieombudsmannen till riksdagen gjorda framställningen om sådan ändring av instruktionen för riksdagens ombudsmän, att ombudsman får ökad befogenhet att uppdraga åt sin ställföreträdare att förrätta å ämbetet ankommande göromål kommer senare att av utskottet behandlas särskilt.

Vid den granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, som

utskottet grundlagsenligt förehaft, har icke någon anledning till anmärkning förekommit, vilket utskottet härmed för riksdagen anmäler.

Stockholm den 27 januari 1959

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, fru Gärde Widemar, herrar Nyström, Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Arvidson och Åkesson;

från andra kammaren: herrar Landgren, Onsjö, Östrand, Jacobsson i Sala, Fröding, fru Löfqvist och herr Ågren.